

A. A. Smagin ¹
Katedra za teoriju i istoriju
Univerzitet Sankt-Peterburg

UDK: 323.23
Pregledan naučni rad
Primljen: 31. 05. 2000.

POJAM SLOBODE U AMERIČKOJ DOKTRINI "PROŠIRENOG ZASTRAŠIVANJA" (Kao arhitekturi kolektivnog zla u XX veku)

Dvadeseti vek, koji odlazi, imao je mnoge događaje koji su u očima njihovih savremenika i očima potonjih pokolenja međaši ljudske istorije: veliki ratovi i revolucije, slamanje i propadanje država, uzleti naučnotehničke misli kao i ljudske katastrofe. Na toj apokaliptičkoj osnovi poslednji rat ovog stoleća (a želimo da bude poslednji!) – napad SAD i udruženih sila NATO-a na Jugoslaviju – na prvi pogled i nije velik i značajan.

Ipak, već sada ozbiljni analitičari politike i naučnici ukazuju na naročito *svojstvo znamenja koje ima pomenuti događaj*. Šta ćete, kad je predznak "koordinata" Balkan – *taj čvor u kome se stiču različiti svetovi kulture i suprotstavljene civilizacije* – za Evropu i ostali deo Planete imao daleko veću težinu od same geografske dimenzije.

Tako se misli i sada: napad NATO-a na Jugoslaviju označava *ne samo kraj posleratnog poretka s njegovim prividno nepokolebljivim načelima OUN, Helsinškim sporazumom i novim (bolje reći: već starim) evropskim granicama; nego konačno uvenuće romantičnih nadanja za nepromenjenu i svima jednaku bezbednost, svet bez nuklearnog oružja i opšti procvat u budućnosti*, to jest, za sve ono što je činilo *mitologiju ozloglašenog političkog mišljenja*.

Iz dubine vremena od više hiljada godina izranja i poruka: "*si vis pacem, para bellum*."² A znamenje Jugoslavije, bombardovane "u ime mira", vapije: u

¹ Pisac je docent na Katedri za teoriju i istoriju međunarodnih odnosa na Univerzitetu u Sankt-Peterburgu.

² Ovako je tim povodom pisao američki sociolog P. Džozef: "Minimalno zastrašivanje ili čak mirenje s ograničenjima koja potiču iz stanja uzajamno garantovanog uništavanja (MAD-deterrence), iz ravnoteže straha nisu spojivi s vodećom ulogom Vašingtona, ulogom svetskog upravnika koju on ispunjava. Američka spoljna politika u obliku u kojem je određuju posleratni političari, zahteva proširenje zastrašivanja" (B. Joseph P. – Making Threats: Minimal Deterrence, Extended Deterrence and Nuclear NJar – Fighting (The Sociological LJuarterly – 1985. – Vol. 26. – No. 3. – P. 296). A K. Grej, jedan od teoretičara i propagatora "proširenog zastrašivanja, " naprosto je izjavio da "sprečavanje rata nije bezuslovni cilj politike SAD, jer bi u suprotnom nuklearno zastrašivanje izgubilo svaku praktičnu korist za spoljnu politiku" (Gray C. S: Nuclear Strategy and National Style, London: Hamilton, 1986. – p. 9).

budućem nemirnom svetu će nesvrstane zemlje moći da odbrane svoju nezavisnost samo "nuklearnim štitom". Sve veći broj novih država – ko javno, a ko u tajnosti – opremaju se ovim oružjem, da pomenemo samo neke od nesvrstanih, koje su u tom opasnom procesu *da bi odbranile svoju nezavisnost*: Indija, Pakistan, Egipat, Izrael. A kakvi su izgledi? Pošto se budućnost može sagledati samo za nekih peesetak godina unapred, pitamo se: šta će biti sa Zemljanima, avgusta 2045. godine? Teško je sa sigurnošću odgovoriti, ali je već sada jasno da će svet biti zasićen nuklearnim naoružanjem!

Ovako neveselo predviđanje čini da je ponovo aktuelna analiza osnovnih postavki i doktrina koje su nastale u uslovima i pod dejstvom takvog stanja nuklearnih odnosa iz druge polovine dvadesetog veka. To stanje je ušlo u istoriju pod nazivom "hladni rat" ili nuklearni mir, čija je vojnopolitička strategijska osnova bila doktrina "zastrašivanja" (deterrence).

Kakva je to doktrina? NJene pojmovne osnove je prvi razradio američki politikolog B. Brodi, koji je još četrdesetih godina formulisao ideju da nuklearno oružje, tada nazvano "atomske", koje se tada pojavilo u arsenalima SAD, čini rat besmislenim.

Stoga jedina, racionalno zasnovana uloga tog "apsolutnog oružja", postaje politička uloga: predohrana od rata, tačnije – obuzdavanje mogućeg napadača da nas neposredno napadne, putem zastrašivanja napadača da stoga bude "potpuno uništen". Bez obzira na izvestan moralni nedostatak na početku i na strategijsku usavršenost, na složenost mehanizama primene te ideje zastrašivanja u praksi, ona je u vreme svoje pojave sadržala određeni element političkog zdravog razuma.

Vojnopolitičko shvatanje (konceptiju) o sprečavanju rata protiv razvijanja "nuklearnog straha" u svesti političara i naroda, možemo nazvati *shvatanjem "najmanjeg (minimalnog) zastrašivanja"*. Njegovi stavovi su bili i ostali: nuklearno oružje je isključivo političko sredstvo, to jest, namenjeno ne vođenju rata, već njegovom sprečavanju; nuklearna strategija država koje imaju ovo oružje treba da se izgrađuje isključivo na načelu njene uzvraćene primene, putem ozloglašenog "osvetničkog udarca", a ni u kom slučaju da neko prvi nanese nuklearni udarac; razvijanje bilo kojih protivraketnih strategijskih sistema, sistema protivraketne odbrane destabilizuje stanje uzajamnog "zastrašivanja", rasklimava nuklearni mir; "najmanje zastrašivanje" treba da bude dopunjeno diplomatskim naporima za smanjivanje suvišnog oružja i kontrolu naoružavanja.

Ipak, već i onda nisu svi zapadni stratezi bili jednodušni u prihvatanju mišljenja B. Brodija. Tako je skoro jednovremeno s njim jedan drugi Amerikanac (V. Borden) obnarodovao svoj pogled na stvarnost suprotstavljanja dvaju svetskih centara nuklearne moći, SAD i SSSR. On je pošao od pretpostavke da, u uslovima borbe za svetsko gospodstvo, nuklearni svet – svet koji je zasnovan na strahu od potpunog uništavanja – ne može da traje dugo. *On bi bio samo uvod u novi svetski rat*, protiv koga je "zastrašivanje", sprovedeno po receptu Brodija, *neuspešno*. U uslovima "hladnog rata", smatrao je Borden, treba sprovoditi svoju politiku ne metodom "zastrašivanja ratom" (njar – fighting deterrence), to jest, *biti spreman i*

stalno izjavljivati rešenost da se u bilo kom trenutku primene vojna sredstva za postizanje sopstvenih ciljeva na svetskoj areni.

Ideje Borden su prihvaćene i razvijene naredne decenije od strane. G. Kana, P. Nicea, G. Pejna, K. Grema i drugih vojnocivilnih stratega Zapada. *Na njihovim shvatanjima* – koja sadrže razradu različitih militarističkih mera, počev od dopustivo ograničenog primenjivanja "humanih" vrsta nuklearnog oružja (punjenja male jačine, neutronske punjenja i t. sl.), pa do sasvim besmislenih pokušaja da se opravda moguća pobjeda u nuklearnom ratu – *izgrađivana je sva posleratna nuklearna strategija SAD i NATO*.

Naravno, nisu prestajale ni rasprave s "minimalistima", pre svega s onima iz Zapadne Evrope, koji nisu želeli da budu taoci svog severoameričkog patrona u NATO-u. Te su se rasprave vodile naročito krajem 70-ih i početkom 80-ih godina u američkoj vojnoj i političkoj strategijskoj misli konačno uvrežilo shvatanje o tzv. "proširenom zastrašivanju" (extended deterrence). Ministar odbrane u Reganovoj administraciji, K. Vajnberger, s patosom je nazivao taj proces istorijskim prelazom od "zastrašivanja 50-ih na zastrašivanje 80-ih godina."

Politički razlog, motivaciona osnova baš takvog razvitka ideja "zastrašivanja" bila je težnja SAD ka svetskoj vladavini koja se konačno uobličila u vidu jasnih smernica njene nacionalne strategije u toku prvih deset godina posle Drugog svetskog rata. To su priznavali, kako nezavisni analitičari, tako i sami ideolozi američke spoljopolitičke i vojne strategije.³

Izgleda da se te smernice nisu izmenile ni danas, štaviše, Vašington otvoreno projektuje te smernice i *na sledeći vek*. U "Strategiji nacionalne bezbednosti SAD za novi vek", koju je Klintonova administracija prihvatila oktobra 1998. g, jasno je i neposredno zapisano: "Naš strateški pristup je zasnovan na priznavanju činjenice da mi treba da predvodimo u Svetu... Treba da budemo spremni da iskoristimo sva neophodna oruđa nacionalne moći radi uticanja na ove ili one radnje država i nedržavnih subjekata međunarodnih odnosa."⁴ Stoga treba da se ukratko zadržimo na načelnim momentima, na osobinama koje odlikuju shvatanja "proširenog zastrašivanja," a koje je 80-ih godina ugrađeno u američku strategiju nacionalne bezbednosti.

Ako pokušamo da u jednoj formuli iskažemo samu suštinu, onda se "*prošireno zastrašivanje*" sastoji u *proširivanju sposobnosti da se sprovede borbeno dejstvo raznog nivoa u periodu bez rata ili do rata, kao i da se nastavi korišćenje nuklearnog oružja već tokom običnog nuklearnog rata*." Drugim rečima, doktrina "proširenog zastrašivanja" dodeljuje strateškim nuklearnim snagama, nuklearnom oružju u celini, ulogu svojevrsnog štita, koji će omogućiti da se izvuče mač i da se njime nanese uništavajući udarac.

Analiza sadržaja te strategije pokazuje da se doktrina "*proširenog zastrašivanja*" zasniva na sledećim postulatima: na "*globalizovanju zastrašivanja*", to

³ A National Security for a New Century – Washington, 1998, pp. 1-2.

⁴ *Op. cit.*

jest, na proširenju politike "zastrašivanja" na regione i zemlje sveta, a ne samo na države koje imaju nuklearne snage i koje stoje nasuprot SAD-u (nekada SSSR, sada Rusija, Kina); na *"višeslojnosti zastrašivanja"* – to je eufemizam⁵ koji prikrija u teorijskim iskazima ideologa ove doktrine zahtev za ostvarivanjem pretnji u toku političkih ucena do otpočinjanja rata, a s otpočinjanjem ratnih dejstava i mogućnost doslednog nuklearnog obrušavanja; na *poricanju, ne samo načela strateške dovoljnosti naoružanja, nego i odnosa (pariteta)*; na *učvršćivanju* i očuvanju vojnostrategijskog preimućstva po svaku cenu u pogledu nuklearnog i običnog naoružanja; na *širenju postupka "zastrašivanja"*, ne samo dodavanjem strateških nuklearnih snaga, već i upotrebom običnih, čiji sastav i broj – u skladu s razmatranom doktrinom – treba da bude na odgovarajući način drugačiji od sastava i količine radi same odbrane.

U *politički-psihološkom smislu "prošireno zastrašivanje"*, po mišljenju njegovih savremenih pristalica, treba da odgovara takvim uslovima kao što je *očuvanje mogućnosti izbora* ("zastrašivanje" ne treba da stavlja onoga koji se "zastrašuje" u potpuno bezizlazan položaj, da se sateruje u ugao); dalje – *"zastrašivanje" treba da bude shvatljivo*, to jest, onaj koji se "zastrašuje" treba da zna šta je nuklearna pretnja i da veruje u njenu ostvarljivost; *da bude verodostojno*, to jest, da kod onog ko "zastrašuje" postoji stvarna spremnost da pretnju ostvari – *"zastrašivanje" ni u kom slučaju ne sme biti "blef!"* Poslednjem zahtevu američki stratezi posvećuju naročitu pažnju, *smatrajući ga ključnim u smislu uspešne politike "zastrašivanja."*

*Najuspešnije sredstvo za postizanje verodostojnosti "zastrašivanja" jeste neposredna primena različitih vrsta i rodova vojske u operacijama ograničenih razmera.*⁶ Kao što je tim povodom zapisano u novoj ameirčkoj strategiji naiconalne bezbednosti, SAD u nekim slučajevima "mogu da primene svoje oružane snage da bi na taj način potkrepile svoje gledište." Pritom, Amerikanci (ne bez razloga) ocenjuju učinak svoje dugogodišnje politike globalnog diktata, osnovane na "proširenom zastrašivanju", kao potpun: "Naša politika zastrašivanja pomoću nuklearnog i običnog oružja bila je uspešno sredstvo u borbi s većinom mogućih protivnika" – ukazuje se u "Strategiji nacionalne bezbednosti SAD."⁷

Ovako se *stvarni, a ne objavljeni cilj doktrine "proširenog zastrašivanja"*, sastoji, ne u određivanju političkih puteva i načina sprečavanja ratova i oružanih sukoba na Planeti, *nego u obezbeđivanju globalnih zahteva i nacionalnih interesa SAD primenom bilo kojih sredstava, uključujući i neposredno vojnih.* Uslovi za to su korišćenje nuklearnog oružja kada ucene i pretnje ovim oružjem postaju svakodnevna pojava svetske politike.

⁵ Klauzevic K.

⁶ Iz ovog razloga, ne samo SR Jugoslavija, već i daleko veće države, verovatno uzimaju u obzir i posredni cilj napada na SRJ.

⁷ A National Security for a Nenj Century – NJashington, 1998, pp. 1-2, M

Svestrana naučna analiza doktrine zastrašivanja pretpostavlja, ne samo da se razmatra njen političko-ideološki i sam vojni (vojnotehnički) sadržaj, *nego i da se otkriju njene filofske osnove, odnosno odgovarajućeg pogleda na svet, koji čini duboki mehanizam njihovog reprodukovanja u zapadnoj vojnopoličkoj misli.*

Ipak, ovaj zadatak nije lak jer nizanje ideja, uzajamni uticaj teorijskih shvaćanja (naročito na višim stepenima ideološke svesti) najmanje liče na mehaničko uzrokovanje prema šemi "delovanje-posledica". *Karakter ideološkog uzajamnog delovanja se najviše može porediti s procesima koji se dešavaju u magnetnim poljima:* našavši se pod njihovim uticajem, čestice materijala pod dejstvom magnetizma zauzimaju neko mesto u prostoru koje se poklapa s linijama sila datih polja. Nešto se slično dešava i s ideološkom svesću čija se ova ili ona konstrukcija podvrgavaju uticaju određenih "naboja" filofske i drugog pogleda na svet. Ti naboji spadaju u mentalno polje i duhovnu sredinu koja uobličava ove konstrukcije u sistem.

U izraženijem obliku datu tvrdnju možemo naći još kod Klauzevica, vojnog teoretičara, koji je među prvima primenio filofsku metodu u analizi vojne delatnosti. U svom poznatom radu *"O ratu"*, on je pisao: "Nema sumnje da osnovne pretpostavke, koje su osnova našeg mišljenja i delanja, ovima daju izvestan ton i karakter, čak i onda kada najbliži motivi proizilaze iz sasvim druge sfere; tako slikar daje svojim slikama ovaj ili onaj kolorit pomoću boja koje on nanosi kao osnovu".⁸ Stoga je i najdublja analiza mehanizma stvaranja ma kojih vojnopoličkih doktrina moguća samo s *logičko-ontološkom aspekta.*

Logičko-ontološki pristup problemu je naučna analiza ma koje predmetne oblasti mišljenja ili bilo kojeg oblika teorije na nivou njenog sastava pojmova i kategorija. To predstavlja ispitivanje o tome kako se fenomeni objektivne stvarnosti pretvaraju pomoću ljudskog mišljenja u duhovne noumene i teorijske konstrukcije da bi se, zatim, ponovo ispoljili u ovim ili onim sferama prakse društva, tada u oblicima naučnih načela i ideoloških dogmi koji nastoje da izmene samu društvenu stvarnost.

Ne apsolutizujući ovaj pristup valja priznati da je on, bezuslovno *u metodološkom pogledu, opravdan i neophodan čak i u slučaju iskrivljenog odraza stvarnosti od strane ideološke svesti,* pošto bilo koja ideologema nosi pečat interesa i težnji stvarnih društvenih grupa i zajednica, da je u vezi s njihovom psihologijom, tom podsvesnom nastrojenošću čoveka iz mase, a ova, pak, nastrojenost izrasta iz životnih potreba i zahteva tog čoveka. U tom smislu je ma koji oblik ideološke svesti po svome sadržaju objektivna.

Pa šta čini filofsku "osnovu" vojnopoličke doktrine "zastrašivanja", kakvi "naboji" pogleda na svet održavaju napon mentalnih polja koji uobličavaju doktrinu? Takve "elementarne čestice" zapadne političke svesti, među njima i one koja se odnosi na vojnopolički sektor, jesu pojedini osnovni pojmovi, filofske

⁸ Klauzevic K.

kategorije, tačnije: pojmovno razrađeni njihovi teorijski oblici – koncepti, a prema nekim zadatim aspektima pogleda na svet i same metodologije.

Čak ako pođemo od najopštije predstave o doktrini "zastrašivanja" može se zaključiti da je neka filozofija zasnovana na shvatanju o strahu. Pažljivije izučavanje postulata date doktrine pokazuje da se oni oslanjaju i na shvatanje o smrti, slobodi, nasilju, ratu, miru, bezbednosti i dr.⁹

Zadržimo se na analizi jednog od njih – shvatanja slobode. Na njegovo ključno mesto u sistemu konceptualnih kategorija zapadne, a naročito američke vojno-političke misli, ukazuje pored svega ostalog, činjenica isključivog navođenja slobode (naporedo s bezbednošću) kao najviše moralnoideološke vrednosti u već pomenutoj "*Strategiji nacionalne bezbednosti SAD*" i u "*Strategijskom shvatanju o NATO-u*", koja je svečano prihvaćena pola godine kasnije.

Razmotrimo koji su momenti i osobine pogleda na svet prisutni u razumevanju slobode u zapadnoj filozofskoj svesti, u shvatanju slobode, na koje se oslanjaju ideolozi doktrine "zastrašivanja"?

Razumljivo, nema razloga da se u to shvatanje uključuje sva raznovrsnost razumevanja i smisla koji čine predmet našeg razmatranja u modernističkoj i post-modernističkoj filozofiji, pri čemu se ova prva pretvara u vrstu parodije.

Počev od epohe prosvetiteljstva, sloboda je po značenju jedna od najraznovrsnijih i najprotivrečnijih kategorija zapadne teorijske svesti. Kao što je ispravno primetio Monteskije: "Nema reči koja je dobila toliko raznovrsna značenja i koja bi ostavila tako raznovrsne utiske za umove, kao reč sloboda. Jedni slobodom nazivaju lakoću u svrgavanju onog kome su dali vlast tirana; drugi, pravo da biraju onog kome treba da se pokoravaju; treći, pravo da nose oružje i vrše nasilja; četvrti, vide je u privilegiji da budu pod upravom čoveka svoje nacionalnosti ili da se potčinjavaju svojim vlastitim zakonima."¹⁰ Kao što se vidi, već se iz navedenog citata Monteskijea, tog filozofskog prethodnika geopolitičkih shvatanja savremenog tehnokratskog liberalizma, mogu izvući crte shvatanja o slobodi koje mi istražujemo: imati oružje i vršiti nasilje...

Podrobnija, razložnija i dublja analiza raznovrsnih zapadnih socijalnofilozofskih shvatanja slobode, očišćenih od sholastičkih razmatranja o predmetu kao o "biću, koje nije to što jeste i jeste ono čega nema," pruža nam osnovu da zaključimo: doktrinu "zastrašivanja" najbolje određuje tvrđenje o njenom krajnjem iracionalizmu i preuveličanoj posebnosti, o njenoj subjektivnovrednosnoj strani.

Iracionalizam, kao crta razmatranog shvatanja slobode izražava se, prvo, u tvrđenju o načelnoj nemogućnosti da se spozna dotična pojava društva i ličnosti i

⁹ Šeling u svojoj poznatoj knjizi *Oružje i uticaj* razmatra kao doktrinu "zastrašivanja" i takve pojmove kao što su: bol, šok, prinuda, pretnja, ravnoteža snaga i dr. (Schelling T.: *Arms and influence*, London, Yale Univ. Press, 1966, pp. 1-34).

¹⁰ Mnogo o tome govori u tom smislu teorijski rad *Nasilje*, koji su pripremili američki i engleski filozofi, u kome se nasilje određuje, nikako drukčije nego preko pojma *slobode* i obrnuto. (*Coercion*. N. Y. Aldine-Atherton, 1972, p. p. 30-48).

drugo, u podvlačenju i veštačkom naglašavanju momenta "besmislenosti slobode" na društvenopolitičkom nivou razvijanja njenog bića. Kao omiljena teza filozofsko-teorijskih konstrukcija od strane pristalica politike "zastrašivanja" u međunarodnim odnosima često služi rasuđivanje Dž. Santajane: "Reformatori, koji proglašavaju slogan slobode i narodi koji se laćaju oružja u ime tog slogana vrlo retko razumeju šta će raditi sa slobodom kada je budu osvojili."¹¹ U suštini, kao dopuna iracionalnog pristupa slobodi jeste njena krajnja individuacija, shvatanja slobode isključivo kao jednog "samoizražavanja *Ja*,"¹² to jest, njeno svođenje samo na jedan od oblika ili čak na deo takvog oblika slobode kao što je sloboda ličnosti.

Nesumnjivo da je lična sloboda, sloboda ličnosti, jedna od najvažnijih obeležja društvene i političke slobode, a njeno umanjivanje dovodi do ozbiljnih iskrivljavanja sistema vlasti i prava ma na kojem nivou organizacije društva, uključujući i međudržavne odnose. Ali, apsolutizovanje liberalističkih motiva u svetskoj politici prema modelu "država – to je *Ja* koje samo sebe izražava," nikada nije učvršćivalo međunarodnu bezbednost, kao ni nasilno širenje u vidu moralnih i pravnih uopštenosti egocentričnih "vrednosti samoizražavanja."

Još jednu osobinu shvatanja slobode u filozofiji "zastrašivanja" predstavlja tesno povezivanje slobode s nasiljem.¹³ Ta se veza uviđa već na metafizičkom nivou, gde je političkofilozofska suprotnost slobode i nasilja predstavljena kao svojevršno razvijanje "šopenhauerovske volje" i "volje za vlašću", koje su na granici XIX i XX veka doživeli temeljitu teorijsku razradu od strane Bergsona, Ničea i nekih drugih.

Kategorija "slobodne volje" ima u filozofiji "zastrašivanja" ne toliko moralni koliko politički smisao i smisao pogleda na svet, zamenjujući u njoj načelo istorijskog (društvenog, civilizacijskog) determinizma. Upravo samoodređivanje slobode volje otvara nasilju put za isključivo gospodarenje, jer se uzajamno delovanje volja, nepovezanih nikakvim ograničenjima volja, pretpostavlja i biva omogućeno samo putem nasilja.

Ako "sloboda volje" u filozofiji "zastrašivanja" samo nadahnjuje nasilje, onda je "volja za vlašću" u suštini samo pojmovni ekvivalent. To je bilo nagovešteno još u filozofiji Šopenhauera, gde je volja putem nasilja objektizovala sebe u gospodstvu. Vremenom je taj "nasilnički" moment volje, kao ontološke ose slobode, sve više jačao i isticao se u prvi plan. Tako, ako je kod Šopenhauera svet bio

¹¹ Wisdom of Georgie Santayana, N. Y. The Citadel, 1964, p. 274.

¹² Ovako, na primer, određuje slobodu engleski politički filozof Čarlz Bej (Bay, Ch, *Strategies of Political Emancipation*, London, Univ. of Notre Dame Press, 1981, p. 38.).

¹³ Mnogo o tome govori u tom smislu teorijski rad *Nasilje*, koji su pripremili američki i engleski filozofi u kome se nasilje određuje, nikako drukčije nego preko pojma slobode i obrnuto. (*Coercion*, N. Y. Aldine-Atherton, 1972, p. p. 30-48.)

"volja za životom," onda je kod Ničea on već bio "volja za vlašću," to jest, za neograničenim nasilnim vladanjem.¹⁴

Na taj način, razmotrena logičkoontološka veza "sloboda-volja-za vlašću" ispunjava na mentalnom polju doktrine "zastrašivanja" ulogu svojevrstne okosnice pogleda na svet i ideologije, tačku oslonca ideološke konstrukcije doktrine. A zaključci, koji iz nje proizlaze, formulišu se približno ovako: dok tvoja volja vlada – ti si slobodan; slabljenje vladavine tvoje volje neizbežno dovodi do potčinjavanja tebe tuđoj volji, to jest, do ograničavanja tvoje slobode; stoga vladavina (tvoja vladavina) jeste jedini način za očuvanje slobode (tvoje volje).

Ovaj poslednji zaključak, sa svom očiglednošću – s težinom, grubo, vidljivo – primenjuju u svetskoj politici vladajuće elite savremenih superimperija – Sjedinjenih Američkih Država i NATO.

Prevod s ruskog J. Rajković.

¹⁴ Zanimljivo je ukazati na dva momenta pojma "volja za vlašću" u filosofiji zastrašivanja: *prvi* – njena veza sa strahom. Kako je lepo primetio B. Rasi: "Ničeu nikad nije padalo na pamet da je težnja za vlašću, kojom je on darovao nadčoveka, i sama rođena iz straha; oni koji se svojih suseda ne boje, ne vide potrebe da njima vladaju;" i *drugi* – formula date kategorije izvodi nasilje van domena morala. Tako R. Hauer s puno razloga kaže: "Volja za vlašću po sebi nije ni dobro ni zlo. Ona, jednostavno – postoji." (Honje R: *Heidegger and Jaspers on Nitsche*. – The Hague: Martins Nijhof, 1972, p. 6.)